

В.М. Яценко, проф., д-р екон. наук, Є.В. Нагорний, асп., В.С. Чубань, викл.
Черкаський державний технологічний університет

Аналіз стану та розвиток лікєро-горільчаної та спиртової промисловості Черкаської області

Стаття присвячена спиртово-горільчаної галузі харчової промисловості України. Автори статті подають головні статистичні данні, пропонують рекомендації для підвищення економічної ефективності виробництва і стабільного розвитку галузі.

харчова промисловість, економічна ефективність, галузь

Галузь алкогольних напоїв в Україні є однією з найбільш динамічних. На сьогоднішній день рентабельність підприємств цієї галузі є однією з найвищих, і темпи приросту виробництва з кожним роком збільшуються. Українські виробники напоїв довели, що вони є конкурентоспроможними: майже вся імпортна продукція замінена споживачами на українські товари, а гостра конкуренція всередині галузі, лише сприяє покращенню якості продукції.

Широкомасштабна реформа земельних, майнових і суспільних відносин у виробничій сфері АПК України внесла суттєві зміни у раніше сформовані міжгалузеві економічні взаємовідносини суб'єктів спиртопродуктового підкомплексу. Тісна залежність виробництва кінцевої продукції від економічного стану сировинних галузей, насамперед зернового господарства, спричинила певний спад продуктивності переробних підприємств, позначилась на кон'юктурі ринку тощо. Водночас, навіть за наявності багатьох негативних чинників, галузь була і залишається джерелом значних грошових надходжень до державного і місцевих бюджетів, утримує потужний виробничий потенціал, забезпечує робочі місця багатьом тисячам жителів невеликих міст і населених пунктів.

Враховуючи важливе місце спиртопродуктового підкомплексу в економіці регіонів і держави в цілому, необхідність нарощування виробництва продукції є надзвичайно важливим завданням.

У зв'язку з цим для обґрунтування шляхів стабільного розвитку галузі необхідно було дослідити аграрно-економічні засади спиртопродуктового виробництва, його міжгалузеві зв'язки і відносини, які являють собою сукупність погоджених організаційно-технічних дій учасників спільної діяльності на основі дотримання пропорційності, синхронності та оптимального режиму роботи всіх ланок інтегрованого виробництва.

Визначений внесок у розробку даної проблеми внесли праці таких українських учених: Борщевського П.П., Дорогунцова С.І., Орлова О.А., Саблука П.Т., Мардаровського Ф.З. та ін.

При обґрунтуванні пропозицій необхідно брати до уваги особливості агропромислового виробництва, які не завжди піддаються регулюванню, але інколи істотно позначаються на результатах діяльності. Тому їх необхідно враховувати, щоб забезпечити ефективність інтеграції в економіці та організації, техніці й технології діяльності спиртопродуктового підкомплексу. Вони є реальною запорукою вирішення стратегічного завдання спиртопродуктового виробництва, сутність якого зводиться до цілковитого забезпечення потреб країни в спиртопродуктах.

Таким чином, народногосподарська важливість підвищення ефективності

спиртопродуктового підкомплексу зумовлює необхідність дослідження зазначеної проблеми з обґрунтуванням конкретних напрямів та шляхів її вирішення і визначає актуальність теми.

Після розпаду Союзу Україні залишилася у спадок потужна індустрія з виробництва алкогольних напоїв. В основі - три складові. Перша з них - добротна сировинна база. Країна з лишком забезпечена як зерном, так і мелясою (побічний продукт переробки цукрового буряку), що використовуються для виробництва спирту. В свою чергу зерновий чи мелясний спирт - основний інгредієнт лікєро- горілчаної продукції, а також широко застосовується у виноробстві. Крім того, на півдні та заході країни здавна культивують сорти винограду, придатні для переробки на вино та коньячний спирт.

Друга складова - виробничі потужності: 81 ліцензованих українських спиртозаводів спроможні переробити 900 тис. т зерна на рік і отримати 32 млн дкл (декалітрів, 1 дкл = 10 л) зернового спирту. Їх річна потреба в буряковій мелясі - 1,1 млн т, з якої виходить ще 30 млн дкл спирту. В сумі 65,9 млн дкл означає не що інше, як четверте місце в світовому рейтингу країн-виробників спирту.

Крім спиртових, функціонують сотні заводів з виробництва лікєро-горілчаної продукції, різних вин та коньяків. Третя - , звичайно ж, були і залишаються кваліфіковані кадри, які вміють усією цією сировиною та потужностями як слід розпорядитися.

За даними Держкомстату України виробництво спирту етилового у серпні 2005 року склало 2092 тис.дал. Порівняно з серпнем минулого року виробництво спирту зменшилося на 507 тис. дал.

У січні-серпні 2005 року виробництво спирту етилового в Україні зросло на 17,2 % і склало 15097 тис.дал до 12877 тис.дал за відповідний період минулого року (таб.1).

Таблиця 1 – Виробництво спирту в Україні(2004 – 2005 р.р.), тис.дал

Виробництво спирту				
	серпень 2005 рік	серпень 2004 рік	темپ росту,%	різниця,тис.дал
Спирт	2092	1585	132,0	507,0
	січень-серпень 2005 рік	січень-серпень 2004 рік	темп росту,%	різниця,тис.дал
Спирт	15097	12877	117,2	2220,0

За січень-серпень 2005 року в Україні виробництво горілки та лікєро-горілчаних виробів з урахуванням слабоградусних напоїв міцністю від 6 до 12 відсотків об'ємних одиниць на 13,5 % перевищує показники відповідного періоду минулого року, і складає 28438 тис. декалітрів.

Із загальних обсягів виробництво горілки та лікєро-горілчаних виробів без урахування слабоалкогольних напоїв у серпні 2005 року склало 3068 тис.дал, що на 70 % більше показників серпня 2004 року (таб.2).

Таблиця 2 – Виробництво лікєро-горілчаних напоїв (2004 – 2005 р.р.), тис.дал.

Виробництво лікєро-горілчаних напоїв				
	серпень 2005 рік	серпень 2004 рік	темп росту,%	різниця,тис.дал
горілка та ЛГВ	3429	3542	96,8	-113,0
в т.ч. слабоалкогольні	361	1737	20,8	-1376,0
горілка	3068	1805	170,0	1263,0
	січень-серпень 2005 рік	січень-серпень 2004 рік	темп росту,%	різниця,тис.дал
горілка та ЛГВ	28438	25062	113,5	3376,0
в т.ч. слабоалкогольні	9503	11466	82,9	-1963,0
горілка	18935	13596	139,3	5339,0

На території Черкаської області зареєстровано 7 суб'єктів підприємницької діяльності, які можуть здійснювати виробництво лікєро-горілочаних виробів та 3 спиртових заводи загальнодержавної форми власності по виробництву спирту. Стабільно працюють 5 підприємства це - ТОВ «Золотоніський ЛГЗ «Златогор», ТОВ «Щедрий Хутір», ТОВ «Хлібна Нива», ТОВ «Черкаський ЛГЗ», ДП«Іваньківський спиртовий завод».

Потужності по виробництву лікєро-горілочаної продукції Черкаської області становлять 5560,0 тис дал на рік. В 2004 році % використання потужностей склав 53%. Виробництво та реалізація лікєро-горілочаної продукції в 2004 році виросли майже в 3 рази. Всього підприємствами лікєро- горілочаної галузі в 2004 році вироблено 2919,7 тис.дал. (рис.1), реалізовано- 2901,2 тис.дал. за відповідний період 2003 року вироблено - 1007,63 тис.дал., реалізовано 1063,9 тис.грн.

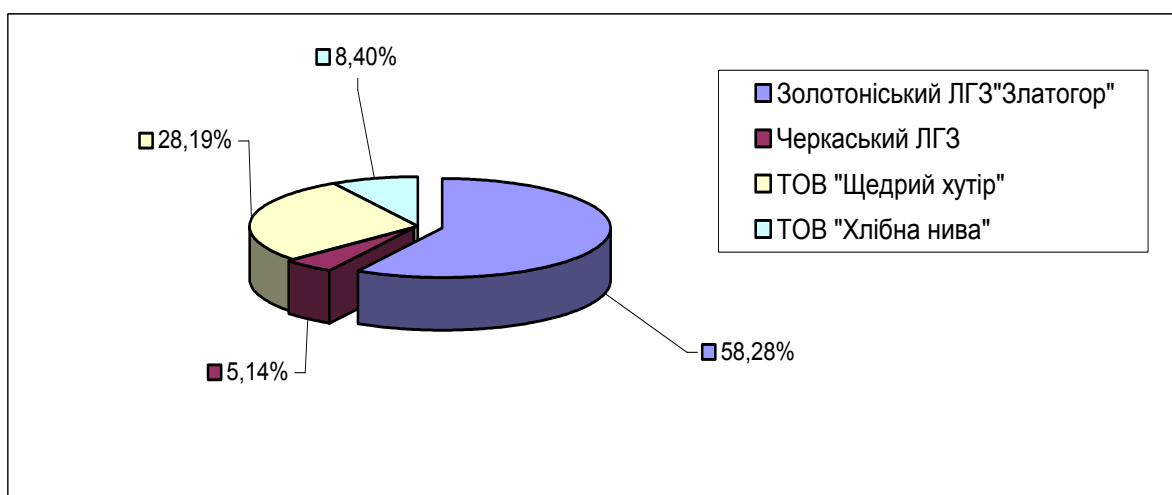

Рисунок 1 – Питома вага виробництва лікєро-горілочаної продукції підприємствами Черкаської області в 2004 році

Найбільший відсоток ринку лікєро-горілочаної продукції Черкаської області займає Золотоніський лікєро-горілочаний завод "Златогор".

Основним бюджетоутворюючим податком, який сплачують підприємства до Державного бюджету, є акцизний збір. В порівнянні з відповідним періодом минулого року в поточному році спостерігається приріст надходжень по акцизному збору в 2,3 рази 34 982,0 тис.грн. в 2003 році (фактично сплачено податку в 2004 році 82058,75 тис.грн.).

За січень-грудень 2004 року підприємства лікєро-горілочаної продукції забезпечили в дохід зведеного бюджету (з врахуванням відшкодування ПДВ) 58873,2 тис.грн. платежів, що більше в порівнянні з відповідним періодом минулого року в 2,3 рази або на 33004,9 тис.грн., до Державного бюджету надійшло 58321,4 тис.грн. або 99,06 % від загальних надходжень.

Виробництво спирту етилового є монополією держави, реалізація його на внутрішньому ринку України здійснюється тільки за нарядами ДААК ДПА України, по лімітах на спирт які визначаються в Мінекономіки. Реалізація спирту за межі України здійснюється за нарядами "Укрспирт".

На сьогоднішній день в Україні налічується 81 спиртових заводів, які здатні виробляти близько 65,9 млн. дал спирту за рік при потребі країни близько 20 млн. дал спирту на рік.

Потужність спиртових заводів в Черкаській області складає 3360,0 тис.дал на рік, в зв'язку недостатнім попитом на спирт використання потужностей здійснюється лише на 16,6 %. Спиртовими заводами в 2004 році вироблено 558,7 тис.дал, реалізовано 585,4 тис.дал. за відповідний період 2003 року вироблено - 493,0 тис.дал., реалізовано 503,3 тис.грн.

За січень-грудень 2004 року по підприємствам спиртової галузі нараховано платежів до зведеного бюджету 4244,3 тис. грн. (в 2003 році 9213,5 тис. грн). забезпечили в дохід зведеного бюджету 5146,3 тис.грн. платежів, що менше в порівнянні з відповідним періодом минулого року на 1554,0 тис.грн., до Державного бюджету в 2004 році надійшло 4503,4 тис.грн. або 87,5 % від загальних надходжень зведеного бюджету.

Зробимо аналіз лікєро-горілочної галузі Черкаської області на прикладі ТОВ „Золотоніський лікєро-горілочний завод „Златогор””. Завод - одне із самих старіших підприємств по виробництву лікєро-горілочних виробів в Україні.

Нині підприємство випускає більше 30 найменувань промислової продукції. В умовах дефіциту сировини для виробництва, фахівцями підприємства впроваджуються нові технології для покращення асортименту та дизайну власної продукції.

Золотоніський лікєро-горілочний завод "Златогор" є найбільшим платником у місті Золотоноша Черкаської області, як до Зведеного, так і до Державного бюджетів. У січні-грудні 2004 року питома вага надходжень (збору без відшкодування) від заводу до зведеного бюджету міста становить 45,3 %, до Державного - 59,2 %. В порівнянні до 2003 року обсяги виробництва продукції, робіт, послуг зросли (таб.3).

Таблиця 3 – Виробництво лікєро-горілочної продукції за січень-грудень 2004 р. в порівнянні з аналогічним періодом 2003 року по ТОВ "Золотоніський ЛГЗ Златогор".

	2003 рік	2004 рік	Відхилення	Відхилення, %
Вироблено	584,4 тис.дал	1779,4 тис. дал	+ 1195,0	304,5
Реалізовано	613,4 тис.дал	1521,6 тис. дал	+ 908,2	248,1

Підприємство у 2004 році збільшило базу оподаткування зі сплати податків та платежів. Всього нараховано до Державного бюджету податків і зборів в сумі 35116,8 тис.грн., в т.ч. по додатніх нарахуваннях в сумі 49877 тис.грн.,по від'ємних - 14886,2 тис. грн. В порівнянні з минулим роком нарахування збільшились на 18386,3 тис. грн (таб.4).

Таблиця 4 – Показники фінансової діяльності ТОВ "Золотоніський ЛГЗ Златогор", тис.грн.

	За 2004 р.	За 2003 р.		За 2004 р.	За 2003 р.
Нараховано			Сплачено		
Зведений	35116,8	16730,4	Зведений	38385,7	11220,7
Державний	35054,6	16668,7	Державний	37916,5	10604,7
в т.ч.			в т.ч.		
ПДВ	-14760,2	-11292,7	ПДВ	-14886,2	-9687,6
Прибуток	18,8	1,6	Прибуток	18,8	7,4
АЗ	49748,9	27906,3	АЗ	52475,1	20239,9

За січень-грудень 2004 року ТОВ Золотоніський лікєро-горілочний завод "Златогор" забезпечив в дохід зведеного бюджету (з врахуванням відшкодування ПДВ)

38385,4 тис.грн. платежів, що більше в порівнянні з відповідним періодом минулого року в 2,9 рази або на 25198,3 тис.грн., з них до Державного бюджету надійшло 37916,5 тис.грн. або 98,8 % від загальних надходжень по підприємству. В порівнянні до минулого року темп росту сплачених сум до державного бюджету склав 294,8 %.

Основним податком, який сплачує товариство до Державного бюджету, є акцизний збір. В порівнянні з 2003 роком в 2004 році спостерігається приріст надходжень по акцизному збору в 2,6 рази на суму 32205,0 тис.грн.

До основних постачальників сировини (спирту) ТОВ "Золотоніський ЛГЗ Златогор" відносяться: ДП "Стадницький спиртзавод", ДП "Іваньківський спиртзавод", ДП "Кам"янський спиртогорілчаний комбінат". До основних споживачів продукції ТОВ "Золотоніський ЛГЗ Златогор" відносяться: Київ ТОВ "Петрус", фірмові магазини та інші.

Обсяги експорту непрофільної продукції підприємства великі. Увесь експорт продукції по підприємству в січні-грудні 2004 року склав 102280,0 тис. грн., що становить 53,8 відсотка від загального обсягу продаж, в т.ч. обсяг експорту власної лікєро-горілчаної продукції становить 6320,2 тис. грн., непрофільної - 95959,8 тис. грн., Загальний обсяг продаж по підприємству на 01.01.05р. склав 190042,3 тис.грн. В січні-грудні 2003 року експортні операції становили в сумі 53604,9 тис.грн. при загальному обсязі продаж в сумі 93156,8 тис.грн., що складає 57,5 відсотка. Продукція власного виробництва експортувалась в Іспанію, Азербайджан, Арменію, Молдову, Росію та Канаду. Найбільшу партію лікєро- горілчаної продукції було відправлено в Росію (м.Москва) на суму 2740,0 тис.грн., та Молдову на суму 2828,7 тис.грн.

Аналіз діяльності лікєро-горілчаного та спиртопродуктового підкомплексу Черкаської області показує, що:

На підприємствах спиртової промисловості основні засоби зношені на 51 – 63,2 %, спостерігається зниження рівня забезпечення їх власними оборотними коштами та спад показників фінансової стійкості і ліквідності майна спиртових заводів.

Незважаючи на важливу роль сировини в забезпеченні ефективності виробництва спирту (вартість у структурі витрат понад 50 %), для її здешевлення вживається недостатньо заходів з оптимізації сировинних зон спиртзаводів, впровадження прогресивних технологій вирощування відповідних сільськогосподарських культур.

Зниження економічної ефективності спиртопродуктового та лікєро-горілчаного виробництва та суміжних галузей агропромислового виробництва пов'язаний з недостатньою увагою до розвитку галузі з боку органів державної влади, повільним проведенням економічних реформ у цій сфері виробництва, відсутністю раціональних економічних відносин між взаємопов'язаними сферами спиртопродуктового підкомплексу, необґрунтованим ціноутворенням та проблемами збуту продукції.

Для підвищення ефективності спиртопродуктового та лікєро-горілчаного виробництва і стабільного розвитку галузі на перспективу необхідно:

а) забезпечити умови для формування на першому етапі реформ акціонерних товариств з державним контрольним пакетом акцій; сформувати на селі власну заготівельну мережу, а на районному рівні - створити контрактні компанії асоціативного типу, які б об'єднали виробників сільськогосподарської продукції з переробними підприємствами;

б) розробити по кожному структурному підрозділу (спиртозаводу) бізнес-план, проект санації та здійснити організаційно-економічні заходи з реструктуризації і санації збиткових формувань;

в) створити ефективне ринкове середовище у сфері заготівлі сировини.

г) необхідно здійснювати системні маркетингові дослідження лікєро-горілчаного

ринку з оцінкою потреб як внутрішніх, так і зовнішніх ринків, задовольняючи власні потреби в лікєро-горілчаних продуктах і враховуючи важливість і можливістькласти конкуренцію експортерам спирту та лікєро-горілчаної продукції – насамперед у країни СНД. Для формування ефективного ринку спирту та лікєро-горілчаних виробів політика уряду має бути спрямована в першу чергу на підтримку власних товаровиробників з метою збільшення виробництва і здешевлення товарної продукції та раціонального поєднання обгрунтованого імпортного мита та квотування імпорту спирту.

Список літератури

1. Статистичний щорічник України за 2004 рік // Державний комітет статистики України.–К., 2005.–591 с.
2. Угляренко О.М. Проблеми справляння акцизного збору з оборотів по реалізації спирту, виготовленого українськими виробниками // Теорія і практика перебудови економіки. Матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції. Черкаси, 25-27 листопада 2002 року. / Відповід. Ред. В.І. Хомяков. – Черкаси: ЧДТУ. – 2002. - С. 243 – 245.
3. Яковець І.І. Фінансовий аналіз підприємств спиртопродуктового підкомплексу // Економіка АПК. –2000. –№ 6. С. 26-34.
4. www.minagro.gov.ua

Статья посвящена спиртово-водочной отрасли пищевой промышленности Украины. Авторы статьи подают основные статистические данные, предлагают рекомендации для повышения экономической эффективности производства и стабильного развития отрасли.

The article is devoted to the distillery branches of a food-processing industry of Ukraine. The authors of the article submits the basic statistical data, offers the recommendations on the increase of the economic efficiency of manufacture and stable development of the branch.